

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY
TA'LIMI FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA
MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT
PEDAGOGIKA
UNIVERSITETI

**“Maxsus va inklyuziv ta’lim an’ana, tajriba va
innovatsiyalar ”
mavzusidagi Respublika anjumani**

27-oktabr 2023-yil

Toshkent - 2023

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti Maxsus pedagogika va
inklyuziv ta'lim fakulteti tomonidan 2023-yil 27 oktabr**

**«MAXSUS VA INKLYUZIV TA'LIM:
AN'ANA,TAJRIBA VA INNOVATSIYALAR»
MAVZUSIDA RESPUBLIKA ANJUMANI
TEZISLARI TO'PLAMI**

TOSHKENT - 2023

Raxmatova D. A. Duduqlanuvchi bolalarning nutqiy rivojlanishining o'ziga xosligi	452
Turdaliyeva Sh.H. Maktabgacha yoshdagi bolalarga o'qishni o'rgatishning didaktik asoslari	457
Sherqo'ziyeva D.A. Ixtisoslashtirilgan imkoniyati cheklangan bolalar maxsus maktab o'quvchilarini ekologik savodxonlikka o'rgatish yo'llari	461
Сергей Александрович Завражин. Марина Михайловна Фомина. Особенности профессионального самоопределения подростков группы социального риска	463
Попова Ю. Ю., Агаджанова А.В. Кинезиологический подход в преодолении речевых нарушений	466
Талипова М. Проблемы инклюзивного образования и перспективы развития психологии в Узбекистане	469
Пулатова Д.А. Возможности смешанного обучения как фактор подготовки кадров для инклюзивного образования	474
Dehqonova M G'i. Ikromova F. M. Alohida ehtiyojga ega bolalarda o'zini - o'zi anglash va o'zini - o'zi qadrlashni pedagogik-psixologik diagnostikasi	476
Попова Ю.Ю., Журбенко М.Э. Дислексия и дисграфия у детей.....	479
Xusanova D.A. Inklyuziv ta'limning samarali va tizimli jihatlari	482
Заирова Н.Б., Игамбердиева К.Ш. Влияние билингвизма на развитие ребенка	485
Заирова Н.Б. Коррекции в логопедической работы при устроение речевые нарушения у детей младшего школьного возраста	488
Маматова А.В, Sherqo'ziyeva D. A. Umumta'lim maktablari va maktabgacha ta'lim tashkilotlari tizimida inklyuziv ta'limni barqaror rivojlantirish istiqbollari.....	495
Муродова Ш.Д. Педагогическая и психологическая поддержка родителей детей с ограниченными возможностями.....	498
Samandarova A. Umumta'lim maktablari va maktabgacha ta'lim tashkilotlari tizimida inklyuziv ta'limni barqaror rivojlantirish istiqbollari	501
Shamsiyeva S.Y. Maktabgacha yoshdagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar shaxsi rivojlanishiga jamoaning ta'siri.....	504
Salixova G.M. Maktab, oila va mahalla hamkorligini takomillashtirish maxsus extiyojli o'smir bolalarda ijtimoiylashuv sifatlarini shakllantirish	507
Xayitov L.R., Egamberdiyeva F. Intellektual rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni ta'lim jarayonida kasb-hunarga yo'naltirish	589
Xayitov L.R., F.Abdusalomova. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutq kamchiliklarining aqliy rivojlanishiga ta'sirini o'rganish va uni bartaraf etish yo'llari	592
Toshturdiyeva Z.D. Nutq nuqsonlarini bartaraf etishda hozirgi zamon logopedining roli	595
Egamberdiyeva Sh.A. Aqli zaif bolalarni o'rganishning pedagogik-psixologik jihatlari	600
Xayitov L.R., Umarova K. Psixik rivojlanishida nuqsoni bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarning dialogik nutqini o'yin faoliyatida rivojlantirish	603
Toyirova M.M. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarni inklyuziv muhitga muvaffaqiyatli moslashtirish masalalari	605
Temurova G.X, Jalilova S. Autizmli bolalarni korrektsiyalashda kompyuterli o'yinlarni yaratish	607
Abdullaeva Sh.I. Inclusive pedagogies: empowering children with disabilities through in formation technology education.....	611
Rahimova M.I. Alohida yordamga muhtoj bolalar ta'lim-tarbiyasi, Oilada va jamiyatda o'z o'rnini toptirish	614
Pulatova D.A. Aralash ta'limda sub'ekt faoliyati rotatsiyasi	617
Dehqonova M. G'. Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar emotsional intellekt operatsiyalari xususiyatlari	619

yordamida talabalar tomonidan aralash ta'lim sharoitida o'zlashtirilgan ma'lumotlarni korrek-tirovka qilinadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti PF-5847-son Farmoni. "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yil-gacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risda"gi 08.10.2019-yil. URL: <https://lex.uz/ru/docs/4545887>
2. O.I.Gizatulina International experience and prospects for mixed learning of russian as a foreign language in higher education institutions. Journal of innovations in pedagogy and psychology, Vol. 5, Issue 3, 2022, pp.43-50
3. Komilova M.O. Smeshannoe obuchenie v sovremennom obrazovatelnom prostranstve. Fan ta'lim va amaliyot integratsiyasi.
4. Abramova Ya.K. Smeshannoe obuchenie kak innovatsionnaya obrazovatel'naya texnologiya. //Perspektivy razvitiya informatsionnykh texnologiy. 2014. №17. S. 115-119.
5. Watwood B., Nugent J., Deihl W. Building from Content to Community: Rethinking the Transition to Online Teaching and Learning: A CTE White Paper. – Richmond: Virginia Commonwealth University, 2009. – 22 p. – P. 5.
6. D.N.ASHUROVA. ARALASH TA'LIM MODELLARI. Scientific-methodological electronic journal "Foreign Languages in Uzbekistan", 2021, No 1(36), 115-127
7. Azamkulovna, P.D. (2022). BO'LAJAK O'QITUVCHI-DEFEKTOLOGLARGA ILMIY-TADQIQOT FAOLIYATINI OLIB BORISHNI O'RGATISH KASBIY FAOLIYATGA TAYYORGARLIK KO'RISH OMILI SIFATIDA. Scientific Impulse, 1(5), 413-418.
8. Pulatova D.A. BLENDED LEARNING TREND IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION. "O'zbekiston Milliy universitetining ilm-fan rivoji va jamiyat taraqqiyotida tutgan o'rni" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya, 2023 yil. 325-327 b.

Dehqonova Muborakxon G'iyeziddin qizi

CHDPU, Pedagogika fakulteti, "Maxsus pedagogika" kafedrasi o'qituvchisi

ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALAR EMOTSIONAL INTELLEKT OPERATSIYALARI XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalardagi emotsional intellekt tuzilmasida turli xillik bilan aqliy operatsiyalar deb ataladigan eng ulkan harakatlarning holatini bosqichma bosqich rivojlanishi haqida ma'lumotlar berilgan.

Annotatsiya: V dannoy state predstavleny svedeniya o poetapnom razvitii sostoyaniya krupneyshix dvijeniy, nazываемых мыслительными операциями, v strukture emotsionalnogo intellekta u detey s narusheniem sluxa.

Abstract: This article provides information on the step-by-step development of the state of the largest movements, called mental operations, in the structure of emotional intelligence in children with hearing impairment.

Kalit so'zlar: emotsional intellekt, operatsiyalar, jarayon, izchillik.

Klyuchevye slova: emotsionalnyy intellekt, operatsii, protsess, posledovatelnost

Key words: emotional intelligence, operations, process, consistency.

Mavhum emotsional intellekt - ramziylashuv bilan birga kelgan tushunchalar yordamida o'y-lash. Mantiqiy emotsional intellekt - mantiqiy inshootlar va tayyor tushunchalar ishlatiladigan emotsional intellekt jarayonining turi. Shunga ko'ra mavhum - mantiqiy emotsional intellekt - Bu ramziy tushunchalar va mantiqiy inshootlardan foydalanishdan iborat alohida emotsional intel-lekt jarayonidir.

Raymond Ruyerning ta'kidlashicha, perceptual maydoni mutlaq sirtidir, lekin u harakatga qo'shilishi kerak. Men dunyo bilan parvoz qilish bilan bog'liq emasman, lekin kuzatishga nisbatan. Suhbatning ikkinchi qismida Dekart o'zining siyosiy tanqidchi sifatida ilgari surgan aybloviga qarshi o'zining himoyasi haqida juda ko'p g'amxo'rlik qildi. O'z fikrlarini isloh qilishdan boshqa hech narsa aytmadi. U «voyaga etmagan va norozi kayfiyat» muxolifatga olib boradigan odamlardan o'zini chetga olishga harakat qildi. Saxiylikning faylasufi ehtiyotkorlik falsafasi bilan boshlangan.

Amaliy emotsional intellekt - maqsadni belgilash, rejalarini ishlab chiqish, shuningdek, real ob'ektlarni idrok qilish va manipulyatsiya asosida atrofdagi haqiqatni o'zgartirishga qaratilgan emotsional intellekt jarayonining turi.

Nazariy emotsional intellekt - Qonunlar, ob'ektlarning xususiyatlarini kashf qilishga qaratilgan emotsional intellekt turlaridan biri. Nazariy emotsional intellekt nafaqat nazariy kontseptsiyalar bilan, balki muayyan vaziyatda ushbu operatsiyalarga murojaat qilishingizga imkon beruvchi aqliy yo'l bilan ham ishlaydi. Nazariy emotsional intellekt ning asosiy namunasidir.

Noqonuniy rozilikni to'xtatib qo'yish, yopishqoqlik, sadoqat bekor qilish yoki norozilikdir. Shu sababli, ular bizni «elektron uskunalar» deb atagan René Thomga hozirgi assimilyatsiya qilish bilan bog'liq bo'lgan ichki qarama-qarshilik bilan subyektivlikni chalkashtirmoqchi bo'lsak, men aniq bilib olishim kerakligini o'ylashimiz kerak. Bizning zahiramizni muhofaza qilish Spinoza kabi, vaqti-vaqti bilan uni tark etishni talab qiladi. Bizning aktsiyamizni qoldirib, buni o'z miyasi bilan, dunyoda va jamiyatda ishlashning jonli regulyatori bilan amalga oshiradi.

Ijodiy emotsional intellekt - yaratuvchilikning juda kognitiv faoliyati davomida sub'ektiv yangi mahsulot va neoplazmalar yaratish bilan tavsiflangan emotsional intellekt turlaridan biri. Bu o'smalar motivatsiyaga, maqsadlarga, reytinglarga va ma'nolarga bog'liq. Ijodiy emotsional intellekt fikr yuritish deb ataladigan tayyor bilim va ko'nikmalarni qo'llash jarayonidan farq qiladi re-produktiv

Tanqidiy emotsional intellekt – taklif etilayotgan yechimlarni sinovdan o'tkazish, ularning amal qilish sohalarini aniqlash.

Pragmatik emotsional intellekt L.Levy-Bruhlning emotsional intellekt taraqqiyotining dastlabki bosqichini belgilash haqidagi tushunchasi, uning asosiy mantiqiy qonunlari shakllanmagan bo'lsa - sabab-ta'lim munosabatlari mavjudligi allaqachon amalga oshirilgan, ammo ularning mohiyati sirli shaklda namoyon bo'ladi. Fenomenlar sabab va ta'lim asosida o'zaro bog'lanib, keyin ular vaqtga to'g'ri kelganda. Vaqt va makonga yaqinlashib kelayotgan voqealarni partish (ishtirok etish) dunyodagi voqealarning aksariyatini tushuntirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ayni paytda odam tabiat bilan, ayniqsa hayvonot dunyosi bilan chambarchas bog'liq.

Pralogicheskiy tabiiy va ijtimoiy vaziyatlarni o'ylab, qo'llab-quvvatlanadigan jarayonlar va ko'rinmas kuchlarning muxolifligi - sehrli dunyoqarash deb tushuniladi. Levy-Bruhl moddiy-ma'naviy emotsional intellekt ni faqat jamiyatni shakllantirishning dastlabki bosqichlari bilan birlashtirib, uning tarkibiy elementlari kunlik ongda va keyingi davrlarda (mantiqiy emotsional intellekt dan ko'ra parciliation asosida emas, balki ichki g'ayritabiiylik, rashk, qo'rquv)

Og'zaki – mantiqiy emotsional intellekt – tushunchalar, mantiqiy inshootlardan foydalangan holda emotsional intellekt turlaridan biri. U tilshunoslik vositalari asosida ishlaydi va emotsional intellekt ning tarixiy va ontogenetik rivojlanishining so'nggi bosqichini ifodalaydi. Turli turdagi umumlashtirishlar tuzilib, uning tarkibida faoliyat yuritadi.

Mekansal emotsional intellekt – turli xil aqliy zahiraviy-operatsion mekansal transformatsiyalar majmui va ob'ektning barcha xilma-xilligi va uning xususiyatlarining o'zgaruvchanligi, bu

turli xil aqliy rejalarini doimiy ravishda transkoding qilishning bir vaqtning o'zida majoziy ko'rinishi.

Intuitiv emotsional intellekt – emotsional intellekt turlaridan biri. Xarakteristik xususiyatlar – oqim tezligi, aniq belgilangan bosqichlarning yo'qligi, ongli ravishda kam.

Haqiqiy va otistik emotsional intellekt. Ikkinchisi haqiqatdan haqiqiy tajribaga o'tish bilan bog'liq.

Emotsional intellekti buzilgan bo'lgan bolalar ko'proq ketma-ket kelgan undoshlarni fonetik jihatdan o'xshash bo'lgan undosh bilan almashtirib yuboradilar. Odatda, so'zdagi undoshlar ketma ket kelganda, birinchi turgan tovushni almashtirish ro'y beradi, ayniqsa, bu so'z artikulyatsiyasiga ko'ra murakkab so'z bo'lsa, Tovush almashtirish ko'proq akustik yoki artikulyator-akustik o'xshashliklarning belgilariga ko'ra namoyon bo'ladi (sh-x, t-s, k-p, k-t, r-l). Tovush almashtirishning ozgina qismigina artikulator o'xshashliklar tufayli ro'y beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Jo'raev N. G'arb psixologiyasida o'quv faoliyati motivi muammosini o'rganilishi. // Xalq ta'limi. Toshkent, 2005.- №6, 77-80 b.
2. Ilinskaya I.A. Problemnie situatsii i puti ix sozdaniya na uroke. //Pedagogika i psixologiya/ Podpisnaya nauchno populyarnaya seriya. – M.: 1985.- № 1. - 80 s. 10. Ye.M.Mastyukova, T.Yu.Filicheva, N.S.Jukovalar 1973
3. Nevropatologiya. Yestestvennonauchnye osnovy spetsialnoy pedagogiki : uchebnik dlya vuzov.- Moskva : Prosveshchenie, 1969 (4-ye izdanie), 2003 (Bukinisticheskoe izdanie)
4. Maxsus psixologiya. Oligofrenopsixologiya, 2015 yil, TDPU., Mo'minova va boshqalar
5. Psixologiya fanining taraqqiyot tarixi va rivojlanish bosqichi. Tdpu., Psixologiya tarixi 2 mavzu matnidan
6. V.I. Slobodchikov PONYaTIYNbIY STROY VOZRASTNO-NORMATIVNOY MODEL RAZVITIYa., 2012 g. №2(14)

Amirsaidova SH.M.

dotsent, p.f.n.

Xojiakbarova Robiya Muzaffar qizi

401-(oligofrenopedagogika) guruhi talabasi

MAKTABGACHA YOSHDAGI DAUN SINDROMLI BOLALARNI ELEMENTAR MAREMATIK TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISHDA NUMIKON METODINI QO'LLASHNING AFZALLIKLARI

Daun sindromi – xromosoma patologiyasi bo'lib, 21-xromosoma genetik materialining qo'shimcha nusxasi mavjudligi bilan tavsiflanadi. Nusxa yoki butun xromosoma (trisomiya), yoki uning qismlari (masalan uning translokatsiyasi hisobiga) mavjud bo'lishi mumkin. Faqatgina tashqi belgilarga asoslanib tashxis qo'yib bo'lmaydi. Daun sindromli bolalarda birlamchi nuqson sifatida aqli zaiflik belgilangan. Ular ixtisoslashtirilgan maktabgacha va maktab muassasalarda taxsil oladilar. Amaliy tajriba shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi daun sindromli bolalarga elementar matematikani o'rgatishda Numikon metodikasini qo'llash yaxshi natijalarni beradi.

Numikon metodikasi o'zi nima va u qanday bajariladi.

Numikon - bu Angliyada yaratilgan dastur va vizual materiallar to'plami hisoblanadi. 1996–1998-yillarda matematikani o'rganishi qiyin bo'lgan bolalar uchun yaratilgan. Daun sindromli bolalar Numikon metodikasi orqali elementar matematikani onson o'rganishini sabablari-dan biri, kuzatish orqali tajriba orttirishi, uning naqshlarini eslab qolish, ularni tushunish va eslab